МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Кафедра економічної теорії
та фінансово-економічної безпеки

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

з дисципліни

«МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ»

Освітньо-професійна програма: «Управління фінансово – економічною безпекою»

Код та найменування спеціальності: 073 «Менеджмент»

Шифр та найменування галузі знань: 07 Управління та адміністрування

Ступінь вищої освіти: бакалавр

ОНАХТ 2021

Розробники: к.е.н., доц. Згадова Н.С., д.е.н., доц. Шевченко Г.М., д.е.н., доц. Петрушенко М.М. к.е.н, доц. Неустроєв Ю.Г., к.е.н., доц. Ткачук Т.І, ст.викл. Павленко А.М.

Методичні матеріали затверджено на засіданні кафедри економічної теорії та фінансово-економічної безпеки

Протокол від "_10___"__вересня_____2021__ року № __2_

В.о. завідувач кафедри економічної теорії
та фінансово-економічної безпеки _____Неустроєв Ю.Г.
(підпис)

"__10___"__вересня__ 2021 року

ЗМІСТ Стор.

	Перелік програмних питань з дисципліни «Міжнародні стандарти забезпечення безпеки підприємств»	4
Розділ 1.	Міжнародні правові аспекти безпеки діяльності підприємств	5
Тема 1.	Міжнародні правові аспекти забезпечення безпеки в підприємницькій діяльності	5
Тема 2.	Діяльність міжнародних організацій по забезпеченню стандартів соціально-економічного розвитку	5
Тема 3.	Міжнародна стандартизація	11
Розділ 2.	Міжнародні стандарти забезпечення безпеки окремих областей діяльності підприємств	15
Тема 4.	Стандарти Міжнародної організації зі стандартизації	15
Тема 5.	Міжнародні стандарти забезпечення інформаційної безпеки	15
Тема 6.	Міжнародні стандарти забезпечення безпеки в області охорони праці	20
Тема 7.	Міжнародні стандарти забезпечення екологічної безпеки	20
	Список рекомендованої літератури	28
	Порядок поточного і підсумкового оцінювання знань студентів з дисципліни «Міжнародні стандарти забезпечення безпеки підприємств»	28

Перелік програмних питань з дисципліни «Міжнародні стандарти забезпечення безпеки підприємств»

1. Принципи організації захисту фірми.
2. Міжнародне законодавство в сфері забезпечення безпеки.
3. Сфера й об’єкти міжнародної безпеки.
4. Досвід закордонних країн щодо забезпечення безпеки в підприємницькій діяльності.
5. Нормативні акти, які прийняті міжнародними організаціями для забезпечення безпеки.
6. Основні правові документи Світової організації торгівлі (СОТ).
7. Основні правові документи Міжнародної організації праці (МОП).
8. Основні правові документи Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ).
9. Призначення та цілі міжнародної стандартизації.
10. Порядок застосування міжнародних стандартів.
11. Міжнародні організації зі стандартизації.
12. Міжнародні стандарти вимог щодо сертифікації системи управління організацією.
13. Методичні основи захисту інформаційних активів підприємства.
14. Політика інформаційної безпеки підприємства.
15. Стандарти інформаційної безпеки.
16. Аудит інформаційної безпеки.
17. Організація системи захисту інформації в західній Європі.
18. Стандарти охорони праці.
19. Соціальна відповідальність.
20. Системи менеджменту професійної безпеки.
21. Міжнародний стандарт по створенню системи екологічного менеджменту.
22. МАГАТЕ та нерозповсюдження ядерної зброї.
23. Засоби аналізу й оцінки ядерної безпеки.
24. Рекомендаційна нормативна документація МАГАТЕ.
25. Основні відомості відповідно стандартів ISO.
26. Впровадження стандартів ISO в діяльність українських підприємств.

Розділ 1. Міжнародні правові аспекти безпеки діяльності підприємств

Тема 1. Міжнародні правові аспекти забезпечення безпеки в підприємницькій діяльності

Тема 2. Діяльність міжнародних організацій по забезпеченню стандартів соціально-економічного розвитку

Навчальні цілі:

1. З'ясувати загальні та часні принципи системи економічної безпеки підприємства.
2. Розкрити складові нормативно-правової бази системи безпеки фірми (підприємства)
3. Вивчити сфери й об'єкти міжнародної безпеки.
4. Ознайомитися з досвідом закордонних країн щодо забезпечення безпеки в підприємницькій діяльності.
5. З'ясувати задачи й основні принципи та правила ГУТТ/СОТ.
6. Визначити загальні переваги від членства у СОТ.
7. Розкрити сутність багатосторонніх угоди по торгівлі товарами.
8. Охарактеризувати причини, цілі та завдання створення МОП.
9. Вивчити основні правові документи МОП.
10. Ознайомитися з досвідом закордонних країн щодо забезпечення безпеки в підприємницькій діяльності.
11. Розкрити цілі, завдання та сфери діяльності ВООЗ.
12. З'ясувати пріоритетні напрямки діяльності ВООЗ.

Протягом заняття потрібно виконати такі завдання:

І. Питання для обговорення:

1. Принципи організації захисту фірми.
2. Міжнародне законодавство в сфері забезпечення безпеки.
3. Сфера й об'єкти міжнародної безпеки.
4. Досвід закордонних країн щодо забезпечення безпеки в підприємницькій діяльності.
5. Нормативно-законодавча база забезпечення безпеки на підприємствах в Україні.
6. Нормативні акти, які прийняті міжнародними організаціями для забезпечення безпеки.
7. Основні правові документи Світової організації торгівлі (СОТ).
8. Основні правові документи Міжнародної організації праці (МОП).
9. Основні правові документи Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ).
10. Стандарти Всесвітньої митної організації.

Методичні рекомендації:

До загальних принципів організації системи економічної безпеки відносять:

1. Принцип мінімізації витрат. Обмеженість ресурсів определяє ефективність функціонування системи економічної безпеки фірми.

2. Принцип безпечного часу. Він має потребу в обліку двох факторів часу: абсолютного часу, протягом якого необхідно забезпечити безпеку об'єкта захисту, і відносного часу, тобто терміну від закінчення ідентифікації загрози до організації захисту об'єкта під час переростання загрози в небезпеку.

3. Принцип законності.

4. Принцип персональної відповідальності. Цей принцип означає, що кожен працівник фірми, підприємства, кожен її партнер несе персональну відповідальність за виконання режиму безпеки в межах власних повноважень, або обов'язків. Це також означає, що відповідальність за порушення режиму безпеки фірми повинна бути конкретизована та персоніфікована. Цей принцип служить також засобом стримування потенційних зловмисників від несанкціонованих дій.

5. Принцип обмеженості повноважень - пов'язаний із проблемою доступу до інформації.

6. Принцип взаємодії і співпраці персоналу за рішенням проблем економічної безпеки фірми, підприємства.

До часних принципів реалізації системи захисту відносять:

1. Принцип комплексності й індивідуальності - означає, що зловмисники можуть порушувати й, як правило, порушують безпеку підприємства за допомогою різноманітних засобів і методів (наприклад, крадіжки, шахрайства із власністю та цінними паперами, зловживання посадовим положенням і т.п.).

2. Принцип послідовності рубежів економічної безпеки - передбачає своєчасне виявлення небезпеки економічному стану фірми.

3. Принцип рівної міцності та потужності всіх ланок і рубежів захисту. Це означає відносно однакову захищеність всіх рубежів захисту та ланок системи безпеки. В економічній безпеці не може бути важливих і неважливих проблем.

4. Принцип адекватності, ефективності й економічності. Відповідно до цього принципу кожна небезпека повинна оцінюватися фахівцями та відповідно до оцінок повинен формуватися обсяг засобів безпеки. Якщо обсяг засобів захисту перевищує вартість небезпеки, служба безпеки стає неефективною. Надмірна безпека ускладнює режим, нервуючи персонал.

5. Принцип таємності. Щоб система економічної безпеки функціонувала ефективно, з погляду здійснення головної функції, потрібне вузьке коло осіб, які знають її структуру та режим функціонування.

6. Принцип адаптивності. Система економічної безпеки повинна бути гнучкої, що дає можливість без корінної перебудови постійно розвивати функціональні структури.

7. Принцип ефективного контролю. Відповідно до нього, система економічної безпеки повинна здійснювати постійний контроль показників стану об'єктів захисту та засобів їх здійснення в кожен момент часу.

8. Принцип реєстрації подій. Реєстрація подій, які пов'язані зі станом безпеки об'єкта, повинна проводитися постійно. Це, по-перше, дає можливість установити події, які супроводжують розвиток шкідливих подій, а, по-друге, дає можливість аналізувати ефективність побудови системи захисту.

9. Принцип захисту засобів забезпечення захисту. Це логічне продовження принципу «захисту всіх проти всіх». Зловмисники не виключають і такого засобу здійснення злочину, як зміна програми захисту. Це засіб злочину може використатися фактично проти всіх програм захисту.

Світова організація торгівлі (СОТ, англ. World Trade Organization (WTO), фр. Organisation mondiale du commerce (OMC)) - міжнародна організація, створена в 1995 році з метою лібералізації міжнародної торгівлі та регулювання торгово-політичних відносин держав-членів. СОТ є спадкоємицею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГУТТ, англ. The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)), яка була складена в 1947 році та протягом майже 50 років фактично виконувала функції міжнародної організації.

СОТ відповідає за розробку та впровадження нових торговельних угод, а також стежить за дотриманням членами організації всіх угод, підписаних більшістю країн світу та ратифікованих їх парламентами. СОТ будує свою діяльність виходячи з рішень, прийнятих в 1986-1994 роках, у рамках Уругвайського раунду та більш ранніх домовленостей ГУТТ. Обговорення проблем і прийняття рішень по глобальних проблемах лібералізації і перспективам подальшого розвитку світової торгівлі проходять у рамках багатобічних торговельних переговорів (раундів). На період 2010 року членами СОТ є 153 країни.

Міжнародна організація праці (МОП, англ. International Labour Organization (ILO)) - спеціалізована установа ООН, міжнародна організація, що займається питаннями регулювання трудових відносин.

На 2010 рік учасниками МОП є 183 держави.

Міжнародна організація праці була створена в 1919 році на підставі Версальського мирного договору як структурний підрозділ Ліги Націй.

У 1940 році СРСР призупинив своє членство в МОП, відновив у 1954 році. Із цього часу членом МОП стала Україна.

Цілі та завдання МОП проголошені в її Уставі. В Уставі МОП представлені програмні положення, що визначають основні напрямки створення міжнародних трудових стандартів.

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ, англ. World Health Organization (WHO)) - спеціальна установа Організації Об'єднаних Націй, що об’єднує 193 держави, основна функція якої – розв’язання міжнародних проблем охорони здоров'я й охорони здоров'я населення світу. Вона була заснована в 1948 році.

До складу ВООЗ приймаються держави-члени ООН, хоча відповідно до Уставу, можливий прийом і не членів ООН.

Першим органом, що займався міжнаціональним співробітництвом у цьому питанні була Константинопольська вища рада охорони здоров'я, створена в 1839 році. Після Першої світової війни в 1923 році стала функціонувати Міжнародна організація охорони здоров'я Ліги Націй (Женева, Швейцарія), а по закінченні Другої Світової війни в липні 1946 року в Нью-Йорку відповідно до рішення Міжнародної конференції по охороні здоров'я було вирішено створити ВООЗ.

Устав ВООЗ був ратифікований 7 квітня 1948 року, з тих пор цей день 7 квітня відзначається як «Всесвітній день здоров'я».

Завдання ВООЗ:

- надання міжнародних рекомендацій в області охорони здоров'я;
- установлення стандартів охорони здоров'я;
- співробітництво з урядами країн в області посилення національних програм охорони здоров'я;
- розробка та передача відповідних технологій, інформації і стандартів охорони здоров'я.

II. Тестові завдання:

1. До загальних принципів організації системи економічної безпеки відносять:

А) принцип мінімізації втрат;

Б) принцип комплексності й індивідуальності;

В) принцип послідовності рубежів економічної безпеки;

Г) принцип рівної міцності та потужності всіх ланок і рубежів захисту.

2. Принцип послідовності рубежів економічної безпеки означає:

А) відносно однакову захищеність всіх рубежів захисту та ланок системи безпеки;

Б) своєчасне виявлення небезпеки економічному стану фірми;

В) що кожна небезпека повинна оцінюватися фахівцями та відповідно до оцінок повинен формуватися обсяг засобів безпеки.

3. До міждержавного загального ринку відносять:

А) Рада співробітництва арабських країн (Бахрейн, Кувейт, Оман, Катар, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати);

Б) Балтійська зона вільної торгівлі (Естонія, Латвія, Литва);

В) Центральноєвропейська зона вільної торгівлі (Чехія, Угорщина, Польща, Словаччина);

Г) Північноамериканська зона вільної торгівлі (Канада, Мексика, США).

4. Вибір методів оцінки стану економічної безпеки ставиться до наступного блоку моделі безпеки підприємства:

А) розробка методологічного інструментарію оцінки стану економічної безпеки підприємства;

Б) опис проблемної ситуації в області безпеки підприємства;

В) розрахунок дій і засобів, необхідних для забезпечення безпеки.

5. Принцип адекватності, ефективності й економічності означає:

А) відносно однакову захищеність всіх рубежів захисту та ланок системи безпеки;

Б) своєчасне виявлення небезпеки економічному стану фірми;

В) що кожна небезпека повинна оцінюватися фахівцями та відповідно до оцінок повинен формуватися обсяг засобів безпеки.

6. Принцип рівної міцності та потужності всіх ланок і рубежів захисту означає:

А) відносно однакову захищеність всіх рубежів захисту та ланок системи безпеки;

Б) своєчасне виявлення небезпеки економічному стану фірми;

В) що кожна небезпека повинна оцінюватися фахівцями та відповідно до оцінок повинен формуватися обсяг засобів безпеки.

7. До економічного союзу належить:

А) Рада співробітництва арабських країн (Бахрейн, Кувейт, Оман, Катар, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати);

Б) Балтійська зона вільної торгівлі (Естонія, Латвія, Литва);

В) Центральноєвропейська зона вільної торгівлі (Чехія, Угорщина, Польща, Словаччина);

Г) Європейський союз (ЄС).

8. До об'єктів геополітичної безпеки відносять:

А) громадські організації;

Б) політичні рухи;

В) міжнародні корпорації;

Г) колективи людей.

9. Визначення стану навколишнього середовища ставиться до наступного блоку моделі безпеки підприємства:

А) розробка методологічного інструментарію оцінки стану економічної безпеки підприємства;

Б) опис проблемної ситуації в області безпеки підприємства;

В) розрахунок дій і засобів, необхідних для забезпечення безпеки.

10. До об'єктів демографічної безпеки відносять:

А) громадські організації;

Б) політичні рухи;

В) міжнародні корпорації;

Г) колективи людей.

11. СОТ є спадкоємицею:

А) Всесвітньої митної організації;

Б) ООН;

В) Генеральної угоди з тарифів і торгівлі.

12. Основними принципами та правилами СОТ є:

А) взаємне надання режиму найбільшого сприяння в торгівлі;

Б) взаємне надання іноземного режиму товарам і послугам національного походження;

В) регулювання торгівлі переважно тарифними методами;

Г) дозвіл торговельних суперечок шляхом військового втручання;

Д) правильні відповіді - А) і В);

Е) правильні відповіді - А) і Б).

13. Основними угодами СОТ є:

А) Багатосторонні угоди по торгівлі товарами; Генеральна угода по торгівлі послугами; Угода по торговельних аспектах прав інтелектуальної власності;

Б) Багатосторонні угоди по торгівлі товарами; Генеральна угода по торгівлі послугами;

В) Багатосторонні угоди по торгівлі товарами; Генеральна угода по торгівлі цінними паперами; Угода по торговельних аспектах прав інтелектуальної власності.

14. Спеціалізована установа ООН, міжнародна організація, що займається питаннями регулювання трудових відносин, зветься:

А) Міжнародне бюро праці;

Б) Всесвітня організація охорони здоров'я;

В) Міжнародна організація праці.

15. ВООЗ заснована:

А) у 1948 році;

Б) у 1898 році;

В) у 1945 році;

Г) у 1975 році.

16. Загальною перевагою від членства у СОТ є:

А) одержання більш сприятливих умов доступу на світові ринки товарів і послуг;

Б) введення дискримінації в торгівлі з нечленами СОТ;

В) неможливість реалізації поточних і стратегічних торгово-економічних інтересів окремої країни.

17. Однією з головних умов приєднання нових країн до СОТ є:

А) наявність у країні ринкового економічного механізму;

Б) наявність у країні конкурентоспроможних виробників товарів і послуг;

В) приведення національного законодавства та практики регулювання зовнішньоекономічної діяльності у відповідність із положеннями пакета угод Уругвайського раунду.

18. Міжнародна організація праці була створена:

А) у 1919 році;

Б) у 1923 році;

В) у 1917 році.

19. Відмітна риса МОП:

А) двостороння структура, у рамках якої здійснюються переговори між організаціями трудящих і підприємців;

Б) тристороння структура, у рамках якої здійснюються переговори між урядами, організаціями трудящих і підприємців;

В) чотирибічна структура, у рамках якої здійснюються переговори між урядами, партіями, організаціями трудящих і підприємців.

20. Головні цілі МОП:

А) сприяння соціально-економічному прогресу, підвищенню добробуту та поліпшенню умов праці людей;

Б) сприяння соціально-економічному прогресу, підвищенню добробуту та поліпшенню умов праці людей, захист прав людини;

В) сприяння підвищенню добробуту та поліпшенню умов праці людей, захист прав людини.

Література: нормативні документи [1, 2], основна [2-4, 6, 7], додаткова [1].

Тема 3. Міжнародна стандартизація

Навчальні цілі:

1. З'ясувати основне призначення міжнародних стандартів.
2. Охарактеризувати цілі міжнародної стандартизації.
3. Розкрити порядок застосування міжнародних стандартів.
4. Ознайомитися з міжнародними організаціями, які співпрацюють з ISO.
5. Розкрити сутність міжнародних стандартів вимог по сертифікації.
6. Вивчити загальні методологічні принципи функціонування вимог стандартів по сертифікації.

Протягом заняття потрібно виконати такі завдання:

І. Питання для обговорення:

1. Призначення та цілі міжнародної стандартизації.
2. Порядок застосування міжнародних стандартів.
3. Міжнародні організації зі стандартизації.
4. Міжнародні стандарти вимог щодо сертифікації системи управління організацією.

Методичні рекомендації:

Міжнародна стандартизація – це стандартизація, участь у якій відкрито для відповідних органів всіх країн. Під стандартизацією розуміють діяльність, спрямовану на досягнення впорядкування в певній області за допомогою встановлення положень для загального та багаторазового застосування у

відношенні реально існуючих і потенційних завдань. Ця діяльність проявляється в розробці, опублікуванні та застосуванні стандартів.

Міжнародний стандарт – це стандарт, прийнятий міжнародною організацією. Стандартом називається документ, в якому встановлюються характеристики продукції, експлуатації, зберігання, перевезення, реалізації й утилізації, виконання робіт або надання послуг. Стандарт також може містити вимоги до термінології, символів, упакування, маркування або етикеткам і правилам їх нанесення. На практиці під міжнародними стандартами часто мають на увазі також регіональні стандарти та стандарти, розроблені науково-технічними суспільствами та прийняті як норми різними країнами світу.

Міжнародні стандарти покликані сприяти розвитку стандартизації і суміжних видів діяльності у світі з метою забезпечення міжнародного обміну товарами та послугами, а також розвитку співробітництва в інтелектуальній, науково-технічній й економічній областях. Вони охоплюють дуже великий діапазон інтересів: металургія, машинобудування, хімія, інформаційна техніка, сільське господарство, будівництво, медицина, упакування та транспортування товарів й ін. Прикладом такого об'єднання є Міжнародна організація зі стандартизації (ISO).

Регіональна стандартизація – це стандартизація, участь у якій відкрито для відповідних органів країн тільки одного географічного або економічного регіону світу. Регіональний стандарт - стандарт, прийнятий регіональною організацією зі стандартизації. Регіональні стандарти в основному спрямовані на гармонізацію законодавства та технічних норм у рамках певної групи країн (регіональної групи), що усуває певні зовнішні бар'єри в торгівлі між країнами-учасницями. Прикладом такого об'єднання є Європейський комітет зі стандартизації (CEN), що поєднує 18 країн Західної Європи (коротка назва стандартів, наприклад EN 45001:1997; через двокрапку вказують рік введення стандарту).

Регіональна стандартизація має місце для країн СНД і її робота регламентується Міждержавною Радою країн-учасниць (МРК). Серед інших найбільш впливових регіональних об'єднань варто звернути увагу на міжскандинавську організацію зі стандартизації, міжнародну асоціацію країн Південно-Східної Азії і панамериканський комітет стандартів.

Основне призначення міжнародних стандартів - це створення на міжнародному рівні єдиної методичної основи для розробки нових й удосконалення діючих систем якості та їх сертифікації. Науково-технічне співробітництво в області стандартизації спрямовано на гармонізацію національної системи стандартизації з міжнародною, регіональними й прогресивними національними системами стандартизації. У розвитку міжнародної стандартизації зацікавлені як індустріально розвинені країни, так і країни, що розвиваються, які створюють власну національну економіку.

Цілі міжнародної стандартизації:

- зближення рівня якості продукції, що виготовляється в різних країнах;
- забезпечення взаємозамінності елементів складної продукції;
- сприяння міжнародній торгівлі;

- сприяння взаємному обміну науково-технічною інформацією та прискорення науково-технічного прогресу.

Основними завданнями стандартизації є:

- установлення вимог до технічного рівня й якості продукції, сировини, матеріалів, напівфабрикатів і комплектуючих виробів, а також норм, вимог і методів в області проектування та виробництва продукції, що дозволяє прискорювати впровадження прогресивних методів виробництва продукції високої якості та ліквідувати нераціональну кількість видів, марок і розмірів;
- розвиток уніфікації промислової продукції як найважливішої умови спеціалізації виробництва, комплексної механізації й автоматизації виробничих процесів, підвищення рівня взаємозамінності, ефективності експлуатації і ремонту виробів;
- забезпечення єдності та вірогідності вимірів у країні, створення й удосконалення державних еталонів одиниць фізичних величин, а також методів і засобів вимірів вищої точності;
- розробка уніфікованих систем документації, систем класифікації і кодування техніко-економічної інформації;
- прийняття єдиних термінів і позначень у найважливіших галузях науки, техніки, галузях економіки;
- формування системи стандартів безпеки праці, систем стандартів в області охорони природи та поліпшення використання природних ресурсів;
- створення сприятливих умов для зовнішньоторговельних, культурних і науково-технічних зв'язків.

Державні стандарти звичайно мають абревіатуру, що пишеться перед номером стандарту. Наприклад, стандарт України - ДСТУ, Росії - ГОССТАНДАРТ Р, Великобританії - BS, Німеччини - DI; Японії - JI; Франції - NF; США - ASTM; Швеції - SW і т.д.

Галузеві стандарти - розробляються стосовно до продукції певної галузі у випадку відсутності державних стандартів. Їх вимоги не повинні суперечити обов'язковим вимогам державних стандартів, а також правилам і нормам безпеки, установленим для галузі. Об'єктами галузевої стандартизації можуть бути продукція, процеси та послуги, застосовувані в галузі; правила, що стосуються організації робіт з галузевої стандартизації; типові конструкції виробів галузевого застосування (інструменти, кріпильні деталі й т.п.); правила метрологічного забезпечення й ін. Галузеві стандарти України позначаються ГСТУ.

Стандарти науково-технічних й інженерних товариств і суспільств розробляються якщо є потреба розширення результатів фундаментальних і прикладних досліджень, отриманих у певних галузях знань і сферах професійних інтересів. Стандарти науково-технічних й інженерних товариств і суспільств України позначаються СТТУ.

Стандарти підприємств розробляються та приймаються самим підприємством. Об'єктами стандартизації в цьому випадку звичайно є складові організації й управління виробництвом, удосконалення яких головна мета стандартизації на даному рівні. Крім того, стандартизація на підприємстві може

зачіпати й продукцію, вироблену цим підприємством. Стандарти підприємств України позначаються СТП.

Технічні умови розробляють підприємства й інші суб'єкти господарської діяльності в тому випадку, коли стандарт створювати недоцільно. Об'єктом ТУ може бути продукція разової поставки, що випускається малими партіями, добутки художніх промислів і т.п. Документ технічних умов установлює технічні вимоги до продукції, послузі та процесу. Звичайно в документі технічних умов повинні бути зазначені методи та процедури, які варто використати для перевірки дотримання вимог даного нормативного документа в таких ситуаціях, коли це необхідно. Приймає ТУ їх розроблювач без вказівки терміну дії за винятком окремих випадків, коли зацікавленість у цьому проявляє замовник (споживач) продукції. Технічні умови України позначаються ТУУ.

II. Тестові завдання:

1. Діяльність, спрямована на досягнення впорядкування в певній області за допомогою встановлення положень для загального та багаторазового застосування у відношенні реально існуючих і потенційних завдань, зветься :

А) модернізація;

Б) стандартизація;

В) нормування;

Г) сертифікація.

2. Пряме застосування міжнародного стандарту означає:

А) застосування міжнародного стандарту за допомогою іншого нормативного документа, у якому цей стандарт був прийнятий;

Б) застосування міжнародного стандарту незалежно від його прийняття в будь-якому іншому нормативному документі;

В) немає правильної відповіді.

3. У тому випадку, коли стандарт створювати недоцільно, підприємства розробляють:

А) технічні умови;

Б) технічні вимоги;

В) технічні характеристики.

4. Міжнародна стандартизація - це:

А) стандартизація, участь у який відкрито для відповідних органів всіх країн;

Б) стандартизація, участь у який відкрито для відповідних органів країн одного географічного або економічного регіону світу.

5. Цілями міжнародної стандартизації є:

А) зближення рівня якості продукції, що виготовляється в різних країнах;

Б) забезпечення взаємозамінності елементів складної продукції;

В) сприяння міжнародній торгівлі;

Г) сприяння взаємному обміну науково-технічною інформацією та прискоренню науково-технічного прогресу;

Д) все перераховане вірно;

Е) правильні відповіді - А) і В).

6. Галузеві стандарти розробляються стосовно:

А) до продукції певної галузі у випадку відсутності державних стандартів;

Б) до продукції певної галузі та при наявності державних стандартів;

В) до продукції певної галузі незалежно від наявності або відсутності державних стандартів.

7. Об'єктом технічних умов (ТУ) може бути:

А) правила, що стосуються організації робіт з галузевої стандартизації;

Б) типові конструкції виробів галузевого застосування;

В) правила метрологічного забезпечення;

Г) продукція разової поставки, що випускається малими партіями, добуток художніх промислів і т.п.

8. Структура вимог всіх стандартів звичайно має:

А) 4 рівні;

Б) 5 рівнів;

В) 3 рівні.

9. У випадку, якщо регіональний або національний стандарт не еквівалентний міжнародним стандартам, тоді Міжнародна організація по стандартизації відносить такий стандарт до групи:

А) ідентичні (IDT);

Б) змінені (MOD);

В) нееквівалентні (NEQ).

Література: основна [4, 7].

Розділ 2. Міжнародні стандарти забезпечення безпеки окремих областей діяльності підприємств

Тема 4. Стандарти Міжнародної організації зі стандартизації
Тема 5. Міжнародні стандарти забезпечення інформаційної безпеки

Навчальні цілі:

1. З’ясувати сутність стандартів ISO.
2. Розкрити особливості впровадження стандартів ISO в діяльність українських підприємств.
3. Визначити мотиви впровадження систем управління якістю в досліджуваних підприємствах.

4. Ознайомитися з ключовими питаннями, пов'язаними зі створенням Системи менеджменту якості (СМЯ).

5. З’ясувати причини, що заважають досягненню високих економічних результатів за рахунок створення та сертифікації СМЯ.

6. З’ясувати сутність безпеки інформації.

7. Розкрити сутність найбільш відомих міжнародних стандартів в області захисту інформації.

8. З’ясувати сутність аудиту інформаційної безпеки.

9. Ознайомитися з особливостями процесу стандартизації в Інтернеті.

Протягом заняття потрібно виконати такі завдання:

І. Питання для обговорення:

1. Основні відомості відповідно стандартів ISO.
2. Впровадження стандартів ISO в діяльність українських підприємств.
3. Міжнародні стандарти якості менеджменту та безпеки продукції.
4. Методичні основи захисту інформаційних активів підприємства.
5. Політика інформаційної безпеки підприємства.
6. Стандарти інформаційної безпеки.
7. Аудит інформаційної безпеки.
8. Організація системи захисту інформації в західній Європі.
9. Процесний підхід до управління інформаційною безпекою.

Методичні рекомендації:

Міжнародні стандарти ISO не мають статусу обов'язкових для всіх країн-учасниць і будь-яка країна у світі вправі самостійно визначати доцільність і ступінь їх застосування.

Схема розробки міжнародного стандарту зводиться до наступного: зацікавлена сторона в особі комітету-члена, технічного комітету, комітету Генеральної асамблеї (або організації, що не є членом ISO) направляє в ISO заявку на розробку стандарту. Генеральний секретар за узгодженням з комітетами-членами представляє пропозицію в Технічне керівне бюро про створення відповідного технічного комітету (ТК). Останній створюється при умовах: якщо більшість комітетів-членів голосують «за» і не менш п'яти з них мають намір стати членами у цьому ТК, а Технічне керівне бюро переконано в міжнародній значимості майбутнього стандарту. Всі питання в процесі роботи звичайно зважуються на основі консенсусу комітетів-членів, що активно беруть участь у діяльності ТК.

Після досягнення консенсусу відносно проекту стандарту ТК передає його в Центральний секретаріат для реєстрації і розсилання всім комітетам-членам на голосування. Якщо проект схвалюється 75% голосів, він публікується як міжнародний стандарт.

Стандарти ISO - найбільш широко використовувані в усьому світі, їх більш, ніж 10 тис., причому щорічно переглядаються та приймаються знову 500-600 стандартів. Стандарти ISO являють собою ретельно відпрацьований варіант

технічних вимог до продукції (послуг), що значно полегшує обмін товарами, послугами й ідеями між всіма країнами світу. Багато в чому це порозумівається відповідальним відношенням технічних комітетів до досягнення консенсусу по технічних питаннях, за що несуть особисту відповідальність голови ТК. Крім принципу консенсусу при голосуванні по проекту міжнародного стандарту ISO надалі має намір забезпечувати ще й обов'язкову прозорість правил розробки стандартів, зрозумілих для всіх зацікавлених сторін.

У зв'язку зі вступом України до СОТ відбулося розширення торговельних відносин. Ця подія особливо актуалізує питання підвищення якості та конкурентоспроможності продукції та послуг, без чого неможливе завоювання іноземних ринків і стабілізація ситуації на внутрішньому ринку. Головною умовою підвищення конкурентоспроможності продукції при виході на іноземний ринок є забезпечення її відповідної якості та впровадження системи менеджменту якістю (СМЯ) на базі міжнародних стандартів ISO серії 9000.

Безпека інформації - це стан стійкості даних до випадкових або навмисних впливів, що виключає неприпустимі ризики їх знищення, перекручування та розкриття, які приводять до матеріальних збитків власника або користувача. Таке визначення найбільш повно враховує головне призначення комерційної інформаційної комп'ютерної системи - мінімізація фінансових втрат, одержання максимального прибутку в умовах реальних ризиків.

Одним з головних результатів з діяльності в сфері систематизації вимог і характеристик захищених інформаційних комплексів стала Система міжнародних і національних стандартів безпеки інформації, що нараховує більше сотні різних документів. Прикладом є стандарт ISO 15408, відомий як «Common Criteria», прийнятий в 1998 році (базовий стандарт інформаційної безпеки ISO 15408).

Останнім часом у різних країнах з'явилося нове покоління стандартів в області захисту інформації, присвячених практичним питанням управління інформаційною безпекою компанії. Це насамперед міжнародні та національні стандарти управління інформаційною безпекою ISO 15408, ISO 17799 (BS7799), BSI; стандарти аудита інформаційних систем й інформаційної безпеки COBIT, SAC, COSO, SAS 78/94 і деякі інші, аналогічні ім.

Найбільш відомі міжнародні стандарти в області захисту інформації:

1. Міжнародний стандарт ISO 15408 – затверджений 8 червня 1999 року за назвою «Загальні критерії оцінки безпеки інформаційних технологій» (ОК).

2. Стандарти ISO/IEC 17799:2000 (BS 7799:2000).

У даний час Міжнародний стандарт ISO/IEC 17799:2000 (BS 7799-1:2000) «Управління інформаційною безпекою - Інформаційні технології. - Information technology- Information security management» є найбільш відомим стандартом в області захисту інформації.

3. Німецький стандарт BSI. На відміну від ISO 17799 німецький «Посібник із захисту інформаційних технологій для базового рівня захищеності» 1998 р. присвячений детальному розгляду приватних питань управління інформаційною безпекою компанії. Являє собою гіпертекстовий електронний підручник обсягом приблизно 4 МБ (у форматі HTML).

Під **аудитом інформаційної безпеки** в інформаційній системі розуміють процес збору відомостей, що дозволяють установити, чи забезпечується безпека ресурсів компанії, необхідні параметри цілісності та доступності даних, чи досягаються цілі підприємства в частині ефективності інформаційних технологій.

Як засоби забезпечення безпеки в мережі Інтернет популярні протоколи захищеної передачі даних, а саме SSL (TLS), SET, IP v.6. Вони з'явилися порівняно недавно, і відразу стали стандартами де-факто.

SSL (TLS). Найбільш популярний зараз мережний протокол шифрування даних для безпечної передачі по мережі являє собою набір криптографічних алгоритмів, методів і правил їх застосування. Дозволяє встановлювати захищене з'єднання, робити контроль цілісності даних і вирішувати різні супутні завдання.

SET (Security Electronics Transaction) - перспективний протокол, що забезпечує безпечні електронні транзакції в Інтернеті. Він заснований на використанні цифрових сертифікатів по стандарту X.509 і призначений для організації електронної торгівлі через мережу.

IPSec. Специфікація IPSec входить у стандарт IP v.6 й є додатковою стосовно поточної версії протоколів TCP/IP. Вона розробляється Робочою групою IP Security IETF. У цей час IPSec включає три алгоритмо-незалежних базових специфікації, що представляють відповідні RFC-стандарти.

II. Тестові завдання:

1. Міжнародний стандарт ISO/IEC 15408 визначає:

А) вимоги системи охорони здоров'я та безпеки праці;

Б) вимоги щодо системи екологічної безпеки;

В) вимоги соціальної відповідальності;

Г) загальні критерії оцінки безпеки інформаційних технологій.

2. Загальноприйнятими та рекомендованими в участі СОТ є наступні міжнародні стандарти:

А) ISO 9001:2008 «Система менеджменту якості» й ISO 14001:2004 «Система екологічного менеджменту»;

Б) ISO 9001:2008 «Система менеджменту якості», ISO 14001:2004 «Система екологічного менеджменту» й OHSAS 18001:2007 «Система управління охороною та безпекою праці»;

В) ISO 9001:2008 «Система менеджменту якості», SA 8000 «Вимоги соціальної відповідальності» й OHSAS 18001:2007 «Система управління охороною та безпекою праці».

3. Міжнародні стандарти:

А) не мають статусу обов'язкових для країн-учасниць;

Б) мають статус обов'язкових для всіх країн-учасниць;
В) не мають ніякого статусу.

4. Стандарти серії ISO 9000 визначають:
А) вимоги системи охорони здоров'я та безпеки праці;
Б) вимоги щодо системи екологічної безпеки;
В) вимоги соціальної відповідальності;
Г) вимоги щодо системи менеджменту якості.

5. Серія стандартів ISO 22000 призначена для:
А) системи екологічної безпеки;
Б) системи менеджменту якості продукції;
В) системи менеджменту безпеки харчових продуктів.

6. Найбільш відомим стандартом в області захисту інформації є:
А) стандарт серії ISO 14000;
Б) стандарт ISO/IEC 17799:2000 (BS 7799-1:2000);
В) стандарт OHSAS 18001:2007.

7. Процес збору відомостей, що дозволяють установити, чи забезпечується безпека ресурсів компанії, необхідні параметри цілісності та доступності даних, чи досягаються цілі підприємства в частині ефективності інформаційних технологій, зветься:
А) аудит інформаційної безпеки в інформаційній системі;
Б) контроль інформаційної безпеки в інформаційній системі;
В) аудит економічної безпеки в інформаційній системі.

8. Найбільш популярним мережним протоколом шифрування даних для безпечної передачі по мережі Інтернет є:
А) SET;
Б) IPSec (IP v. 6);
В) SSL (TLS).

9. Сукупність керівних принципів, правил, процедур і практичних прийомів в області безпеки, що регулюють управління, захист і розподіл коштовної інформації, зветься:
А) політика безпеки організації;
Б) політика інформаційної безпеки організації;
В) стратегія інформаційної безпеки організації.

10. Величина збитку інформаційної безпеки, рівна 4, відповідає наступному стану організації:
А) утрати дуже значні, фірма на період до року втрачає положення на ринку, для відновлення положення вимагаються великі фінансові позики;

Б) збиток від атаки є, але він незначний, основні фінансові операції і положення фірми на ринку не порушені;

В) фінансові операції не ведуться протягом деякого часу, за цей час фірма зазнає збитків, але її положення на ринку і кількість клієнтів змінюються мінімально;

Г) фірма припиняє існування.

11. Безпека інформації - це:

А) стан стійкості даних до випадкових чи навмисних впливів, що виключає неприпустимі ризики їх знищення, перекручування та розкриття, що приводять до матеріального збитку власника чи користувача;

Б) стан стійкості даних до навмисних впливів, що виключає неприпустимі ризики їх знищення, перекручування та розкриття, що приводять до збитку власника та користувача;

В) стан нестійкості даних до випадкових впливів, що виключає неприпустимі ризики їх знищення, перекручування та розкриття, що приводять до матеріального збитку власника чи користувача.

Література: нормативні документи [3, 4], основна [1, 4, 5], додаткова [2, 4, 6].

Тема 6. Міжнародні стандарти забезпечення безпеки в області охорони праці

Тема 7. Міжнародні стандарти забезпечення екологічної безпеки

Навчальні цілі:

1. Ознайомитися зі станом безпеки праці у світі.
2. З’ясувати сутність Міжнародного стандарту SA 8000 8000 Social Accountability («Соціальна відповідальність»).
3. Визначити складові Системи менеджменту професійної безпеки та здоров'я (OHSAS 18001).
4. Ознайомитися з основними принципами соціальної відповідальності стосовно Стандарту ISO 26000 «Установка по соціальній відповідальності».
5. Розкрити сітність соціальних програм компаній.
6. Розкрити сутність стандартів серії ISO 14000, що спрямовані на функціонування екологічних систем менеджменту організацій.
7. З’ясувати призначення та функції МАГАТЕ.
8. Охарактеризувати засоби аналізу й оцінки безпеки, що розроблені МАГАТЕ.
9. Ознайомитися з рекомендаційною нормативною документацією МАГАТЕ.

Протягом заняття потрібно виконати такі завдання:

І. Питання для обговорення:

1. Стандарти охорони праці.
2. Соціальна відповідальність.
3. Системи менеджменту професійної безпеки.
4. Міжнародні стандарти в області охорони праці.
5. Міжнародний стандарт по створенню системи екологічного менеджменту.
6. МАГАТЕ та нерозповсюдження ядерної зброї.
7. Засоби аналізу й оцінки ядерної безпеки.
8. Рекомендаційна нормативна документація МАГАТЕ.

Методичні рекомендації:

Social Accountability International (SAI), Нью-Йорк, США - неурядова міжнародна організація, місія якої складається в поліпшенні умов праці та просуванні прав людини для трудящих в усьому світі.

SA 8000 Social Accountability («Соціальна відповідальність») - міжнародний стандарт, основною метою впровадження якого є забезпечення стійкого розвитку організації, етичного походження продукції у всьому ланцюзі її поставок і виробництва. Він застосовний для організацій будь-якого масштабу всіх галузей промисловості, бізнесу та послуг в усьому світі, поза залежністю від культурних і географічних границь. SA 8000 висуває вимоги до наступних аспектів: дитячій і примусовій праці; здоров'ю та безпеці праці; волі об'єднань і праву ведення колективних переговорів; дискримінації і дисциплінарній практиці; часу роботи й оплати праці; діючої системи менеджменту організації.

У даний час діє третя версія стандарту SA 8000:2008, що побудована на тих же принципах і системних підходах, що й стандарти ISO 9001:2008, OHSAS 18001:2007 й ISO 14001:2004 і призначений для сертифікації третьою стороною. Однак сертифікаційні аудити систем соціального й етичного менеджменту, також як і видача сертифікатів організаціям, що впровадили вимоги стандарту SA 8000, можуть здійснюватися тільки аудиторами й органами, акредитованими в агентстві SAAS.

Стандарт SA 8000 був опублікований в 1997 році, переглянутий - в 2001 році. Ціль стандарту - сприяти постійному поліпшенню умов наймання та здійснення трудової діяльності, виконання етичних норм цивілізованого суспільства.

Стандарт SA 8000 був створений для того, щоб компанії могли підтвердити використання соціально-відповідальних підходів у своїй діяльності. Система менеджменту, заснована на вимогах SA 8000, має загальні вимоги з ISO 9001. Так, наприклад: політика компанії в сфері соціальної відповідальності, аналіз і перевірки з боку керівництва, планування, оцінка та вибір постачальників, прийняття коригувальних дій.

Стандарт SA 8000 спрямований на забезпечення привабливості умов наймання для працівників, поліпшення умов їх праці та життєвого рівня. Компанії, в яких менеджмент здійснюється відповідно вимогам стандарту SA 8000, мають конкурентну перевагу, що складається у високій мотивації персоналу й у свою чергу дозволяє ефективніше застосовувати сучасні системи

менеджменту для досягнення намічених цілей, забезпечуючи при цьому постійну рентабельність.

Система менеджменту професійної безпеки та здоров'я (OHSAS 18001) - це частина загальної системи управління компанією, що функціонує з метою забезпечення схоронності життя співробітників, за допомогою ефективної організації процесів охорони праці й управління виробничими ризиками.

Система менеджменту професійної безпеки та здоров'я сприяє створенню безпечних і здорових умов праці та забезпечує базовий підхід, що дозволяє компанії послідовно ідентифікувати та контролювати ризики для здоров'я та безпеки працівників, знижувати ймовірність нещасних випадків, відповідати законодавчим нормам в області охорони праці та підвищувати загальну ефективність праці.

Стандарт ISO 26000 - це установка з соціальної відповідальності, не є документом, що передбачає сертифікацію, як, наприклад, ISO 9001 й ISO 14001. Згідно ISO 26000 компанія включає такі компоненти, як захист прав людини, захист навколишнього природного середовища, безпека праці, права споживачів і розвиток місцевих громад, а також організаційне управління й етику бізнесу. Тобто враховані всі принципи, які зазначені в Глобальній ініціативі ООН (документі, до якого приєдналося 6 тисяч компаній й організацій, серед яких 130 українських).

Цей міжнародний стандарт надає інструкції щодо основних принципів соціальної відповідальності, ключових питань, які мають відношення до соціальної відповідальності, а також щодо шляхів впровадження соціально-відповідального поводження в існуючі стратегії, системи, практики та процеси організації. Він наголошує на важливості результатів і діяльності в сфері соціальної відповідальності та її вдосконалення.

Стандартом ISO 26000 «Установка по соціальній відповідальності» визначаються основні принципи соціальної відповідальності:

- підзвітність, яка полягає в тому, що організація повинна звітувати щодо впливу від своєї діяльності на суспільство та навколишнє середовище;
- прозорість, яка означає, що організації варто бути прозорою в її рішеннях і діяльності, які впливають на інші. Організація повинна розкривати в зрозумілій, збалансованій і правдивій формі політику, рішення та діяльність, по яких вона несе відповідальність, включаючи їх фактичний і можливий вплив на суспільство та навколишнє середовище. Ця інформація повинна бути легкодоступною та зрозумілою для всіх зацікавлених сторін;
- етичне поводження - стиль поводження організації. Організація повинна приймати та застосовувати стандарти етичного поводження, які найбільш повно відповідають її призначенню та сфері її діяльності;
- взаємодія з зацікавленими сторонами - цей принцип означає, що організації варто поважати, розглядати інтереси її зацікавлених сторін і всіляко взаємодіяти з ними;
- правові норми - у контексті соціальної відповідальності повага правових норм означає, що організація дотримується всіх чинних законів і правил;

- міжнародні норми - цей принцип визначає, що організації варто поважати міжнародні норми, у тих випадках, коли ці норми є важливими для постійного розвитку та добробуту суспільства;

- права людини - цей принцип означає, що організація повинна визнавати важливість і загальність прав людини, поважати права, зазначені у Всесвітній Декларації прав людини.

Соціальні програми компанії - добровільна та послідовна діяльність у соціальній, економічній й екологічній сферах. Соціальні програми носять системний характер, пов'язані з місією та стратегією розвитку бізнесу та спрямовані на задоволення запитів різних зацікавлених сторін.

Законодавство Євросоюзу в сфері охорони праці можна умовно розділити на дві групи:

- директиви ЄС щодо захисту працівників;

- директиви ЄС щодо випуску товарів на ринок (включаючи устаткування, машини, засоби колективного й індивідуального захисту, які використають працівники на робочому місці).

Законодавство Євросоюзу про охорону праці згруповано в такий спосіб:

- загальні принципи профілактики й основи охорони праці;

- вимоги охорони праці для робочого місця;

- вимоги охорони праці під час використання устаткування;

- вимоги охорони праці під час роботи з хімічними, фізичними та біологічними речовинами;

- захист на робочому місці певних груп робітників;

- положення про робочий час;

- вимоги до устаткування, машин під високим тиском і т.п.

Крім нормативно-правових актів, у Євросоюзі широко застосовуються заходи незаконодавчого характеру (наприклад, кожні п'ять років приймаються програми дій по охороні праці на робочому місці).

Більшість вимог ЄС по охороні праці та здоров'я трудящих викладені у відповідних директивах, які є основою для обов'язкової розробки в країнах Союзу власного законодавства, що забезпечує підтримку єдиного рівня охорони та гігієни праці в країнах ЄС. Це положення стосується й ергономіки, що є однією з важливих складових охорони праці.

Технічний комітет ISO розробляє **стандарти серії ISO 14000**, які спрямовані на функціонування екологічних систем менеджменту організацій.

До основних стандартів цієї серії відносять:

ISO 14050:2009 Екологічний менеджмент - Словник. Стандарт визначає основні поняття, пов'язані з природоохоронною діяльністю організацій, опубліковані в серії міжнародних стандартів ISO 14000.

ISO 14001:2004 Системи екологічного менеджменту - Вимоги та посібник із застосування. ISO 14001:2004 застосовується до будь-якої організації, що бажає встановити, впровадити, підтримувати в актуальному стані й удосконалювати систему екологічного менеджменту, щоб упевнитися відповідно до заявленої екологічної політики, а також у відповідності вимогам, установленим в ISO 14001:2004. Всі вимоги даного стандарту застосовні для будь-якої організації і

системи екологічного менеджменту. Ступінь їх застосування залежить від таких факторів, як екологічна політика організації, характер її діяльності, продукції і послуг, а також місця розташування й інших умов, у яких вона функціонує. Системи менеджменту, розроблені відповідно до вимог даного стандарту, підлягають сертифікації.

ISO 14004:2004 Системи екологічного менеджменту - Загальні провідні вказівки по принципах, системах і засобах забезпечення функціонування. Стандарт носить рекомендаційний характер, містить рекомендації зі створення, впровадження, функціонування й удосконалення системи екологічного менеджменту та її взаємодії з іншими системами менеджменту організації.

ISO 14010 - Провідні вказівки по екологічному аудиту. Загальні принципи.

ISO 14011 - Провідні вказівки по екологічному аудиту. Процедури аудита. Проведення аудита систем екологічного менеджменту.

ISO 14012 - Провідні вказівки по екологічному аудиту. Критерії кваліфікації аудиторів систем екологічного менеджменту.

ISO 14020. Екологічні етикетки та декларації. Основні принципи.

ISO 14031. Управління навколишнім середовищем. Оцінювання екологічної ефективності. Загальні вимоги.

ISO 14040. Управління навколишнім середовищем. Оцінка життєвого циклу. Принципи та структура.

ISO 14041. Управління навколишнім середовищем. Оцінка життєвого циклу. Визначення цілей й області дослідження й інвентаризаційний аналіз.

ISO 14042. Управління навколишнім середовищем. Оцінка життєвого циклу. Оцінка впливу життєвого циклу.

ISO 14043. Управління навколишнім середовищем. Оцінка життєвого циклу. Інтерпретація життєвого циклу.

МАГАТЕ (англ. International Atomic Energy Agency (IAEA)) - міжнародна організація для розвитку співробітництва в області мирного використання атомної енергії. Заснована в 1957 році.

Агентство було створено як незалежна міжурядова організація в системі ООН (відповідно до рішення ООН від 4 грудня 1954 р.), а з появою Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ) його робота придбала особливе значення, оскільки ДНЯЗ зробив обов'язковим для кожної держави-учасниці укласти з МАГАТЕ угоду про гарантії.

Мета роботи Агентства в країні - констатувати, що роботи в мирній ядерній області не перемикалися на військові цілі. Держава, підписуючи таку угоду як би гарантує, що не проводить досліджень військової спрямованості, тому цей документ і називається угодою про гарантії. При цьому МАГАТЕ - орган сугубо технічний. Воно не може давати політичної оцінки діяльності тієї або іншої держави. МАГАТЕ не вправі будувати здогаду - Агентство працює тільки з наявними фактами, засновуючи свої висновки винятково на відчутному результаті інспекцій. Система гарантій МАГАТЕ не може фізично перешкодити перемиканню ядерного матеріалу з мирних цілей на військові, а тільки дозволяє виявити перемикання матеріалу, що перебуває під гарантіями, або використання не по призначенню поставленої під гарантії установки й ініціювати розгляд таких

фактів в ООН. При цьому висновки Агентства відрізняються крайньою обережністю та коректністю.

У різні роки МАГАТЕ розробило наступні засоби аналізу й оцінки безпеки:

- система звітів по інцидентах на АЕС (англ. Incident Report System (IRS)). Ця система містить у собі збір, систематизацію й аналіз аварій й інцидентів, що мали місце на ядерних установках країн-членів МАГАТЕ;
- міжнародна шкала ядерних подій (англ. International Nuclear Event Scale (INES)). Дана шкала містить у собі 7 рівнів (а також нульовий) класифікації подій і дозволяє оцінити ступінь їх важливості з погляду ядерної безпеки;
- група аналізу експлуатаційної безпеки (англ. Operating Safety Analysis Review Team (OSART)). Місії OSART мають на меті підвищити експлуатаційну безпеку АЕС за рахунок обміну досвідом експлуатації, накопиченим у світі. Ця група включає експертів і фахівців в області атомної енергії країн-членів МАГАТЕ, що використають Керівництва OSART для проведення оцінки. Такі місії проходять на різних АЕС світу, тривають звичайно 3 тижні, і на підставі проведеної оцінки розробляється звіт, що містить опис позитивної практики експлуатації (визнаної в такий спосіб на міжнародному рівні), а також пропозиції і рекомендації;
- група аналізу подій, важливих з погляду безпеки (англ. Assessment of Safety Significative Event Team (ASSET)). Це міжнародна група експертів, що виявляє корінні причини важливих з погляду безпеки подій, обраних експлуатуючою організацією та національними органами нагляду за безпекою, а також пропонує коригувальні заходи для цих подій.

Радіаційна безпека - це система заходів щодо захисту персоналу, населення та навколишнього середовища від впливу проникаючих випромінювань, спрямована на забезпечення відсутності несприятливих ефектів або шкоди здоров'ю від опромінення іонізуючими частинками людей, живих істот й елементів природи.

II. Тестові завдання:

1. Стандарт SA 8000 - це:

А) ключовий документ серії міжнародних стандартів у сфері екологічного менеджменту підприємств;

Б) міжнародний стандарт, основною метою впровадження якого є забезпечення стійкого розвитку організації, етичного походження продукції у всьому ланцюзі її поставок і виробництва;

В) загальні критерії оцінки безпеки інформаційних технологій.

2. Частиною загальної системи управління компанією, що функціонує з метою забезпечення охорони життя співробітників, за допомогою ефективної організації процесів охорони праці й управління виробничими ризиками, є:

А) посібник із соціальної відповідальності - стандарт ISO 26000;

Б) посібник із соціальної відповідальності - стандарт ISO 9000;

В) система менеджменту професійної безпеки та здоров'я - OHSAS 18001.

3. Соціальна програма компанії - це:

А) добровільна та послідовна діяльність у соціальній, економічній й екологічній сферах компанії;

Б) обов'язкова та послідовна діяльність у соціальній, економічній й екологічній сферах компанії;

В) добровільна та послідовна діяльність у соціальній, економічній, технічній, науковій й екологічній сферах компанії.

4. Стандарт SA 8000 висуває вимоги до наступних аспектів:

А) дитячій і примусовій праці; здоров'ю та безпеці праці; волі об'єднань і праву ведення колективних переговорів; дискримінації і дисциплінарній практиці; часу роботи й оплаті праці, системі менеджменту організації;

Б) здоров'ю та безпеці праці; волі об'єднань і праву ведення колективних переговорів; дискримінації і дисциплінарній практиці; часу роботи й оплаті праці, системі менеджменту організації;

В) дитячій і примусовій праці; здоров'ю та безпеці праці; дискримінації і дисциплінарній практиці; часу роботи й оплаті праці, системі менеджменту організації.

5. До документів, у яких закріплена стратегія компанії в області корпоративної соціальної відповідальності, належать:

А) колективний договір, кодекс корпоративного поводження, етичний кодекс, корпоративні стандарти, політики й ін.;

Б) установчий договір, колективний договір, кодекс корпоративного поводження, етичний кодекс, корпоративні стандарти, політики й ін.;

В) устав підприємства, кодекс корпоративного поводження, етичний кодекс, корпоративні стандарти, політики й ін.;

6. Основними принципами соціальної відповідальності є:

А) підзвітність, взаємодія із зацікавленими сторонами, правові норми, міжнародні норми, права людини;

Б) підзвітність, прозорість, етичне поводження, взаємодія із зацікавленими сторонами, правові норми, міжнародні норми, права людини;

В) підзвітність, прозорість, етичне поводження, міжнародні норми, права людини.

7. До принципів праці Глобального Договору ООН відносять:

А) комерційні компанії повинні забезпечувати та поважати захист прав людини, проголошених на міжнародному рівні; комерційні компанії повинні забезпечувати, щоб їх власна діяльність не сприяла порушенню прав людини;

Б) комерційні компанії повинні сприяти викорінюванню примусової праці; комерційні компанії повинні сприяти ефективному викорінюванню дитячої праці; комерційні компанії повинні сприяти викорінюванню дискримінації в сфері зайнятості та працевлаштування;

В) комерційні компанії повинні підтримувати волю зборів і діюче визнання права на колективні угоди; комерційні компанії повинні сприяти викорінюванню примусової праці; комерційні компанії повинні сприяти ефективному викорінюванню дитячої праці; комерційні компанії повинні сприяти викорінюванню дискримінації в сфері зайнятості та працевлаштування.

8. Міжнародна міжурядова організація для розвитку міжнародного співробітництва в області мирного використання атомної енергії зветься:

А) Міжнародна організація цивільної авіації;

Б) Міжнародний консультативний комітет з питань стандартизації систем космічних даних;

В) Міжнародне агентство по атомній енергії.

9. Рік створення МАГАТЕ:

А) 1957;

Б) 1987;

В) 1997.

10. Ядерна безпека - це:

А) система заходів для захисту персоналу, населення та навколишнього середовища від впливу проникаючих випромінювань, спрямована на забезпечення відсутності несприятливих ефектів чи шкоди здоров'ю від опромінення іонізуючими частками людей, живих істот і елементів природи;

Б) властивість запобігати ядерні аварії, зв'язаній з ушкодженням ядерного палива чи переопроміненням персоналу;

В) властивість не робити на навколишнє середовище таких впливів за рахунок викидів чи скидань радіоактивних речовин, тепла, хімічних речовин, що могли б заподіяти шкоду для мешканців навколишнього середовища, флорі і фауні в природних экосистемах, порушували б біологічну рівновагу, змінювали б кліматичні умови й інші умови, необхідні для збереження та збагачення природи.

11. Серія стандартів ISO 22000 призначена для:

А) системи екологічної безпеки;

Б) системи менеджменту якості продукції;

В) системи менеджменту безпеки харчових продуктів.

12. Ціль роботи МАГАТЕ:

А) давати політичну оцінку діяльності тієї або іншої держави в області використання ядерної енергії;

Б) констатувати, що роботи в мирній ядерній області в певній країні не перемикалися на військові цілі;

В) не заохочувати та не підтримувати вивчення, розвиток і практичне використання атомної енергії в усьому світі в цивільних цілях.

Література: основна [2, 3], додаткова [3, 5].

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативні документи:

1. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.05.2000 р. №1775-III // ВВР України. - 2000. - № 36. - Ст. 299.
2. Закон України «Про службу безпеки України» від 25.03.1992 р. №2229-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2229-12.
3. Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 05.07.1994 р. №81/94-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.idportal.org/page-id-394.htm.
4. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 р. №81/94-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=182702.

Основна:

1. Вертузаєв М.С., Юрченко О.М. Захист інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу: Навч. посібник. – К.: ЄУФІМБ, 2001. – 321 с.
2. Зеркалова Д.В. Охорона праці в галузі: загальні вимоги. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.zerkalov.org/node/3001.
3. Орлов П.І., Духов В.Є. Основи економічної безпеки фірми: Навчальний посібник. - Х.: ТОВ «Прометей-Прес», 2004. – 284 с.

Додаткова:

1. Полікарпов І., Доманцевич Н., Яцишин Б. Вплив міжнародних стандартів на стан охорони праці //Охорона праці. - 2000. - №9. - С. 28.

ПОРЯДОК ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ «МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ»

Органічною складовою навчального процесу є систематичний, комплексний контроль й оцінювання якості набутих знань, умінь та практичних навичок студентів у відповідності з вимогами державних стандартів освіти, а також адаптації до загальноєвропейських вимог, визначених Європейською системою залікових кредитів (далі ECTS).

Система контролю й оцінювання знань студентів з дисципліни розроблена у відповідно положень «Порядку оцінювання знань студентів КНЕУ з урахуванням вимог Болонської декларації», що ухвалено Вченою радою університету (від 28.05.2009 р., протокол №9) і введено в дію наказом ректора від

04.06. 2009 р. № 395.

Оцінювання знань з дисципліни за навчальним планом студентів спеціальності: 073 «Менеджмент» здійснюється на основі результатів поточного контролю знань (ПМК).

Об’єктом оцінювання знань студентів є програмний матеріал дисципліни різного характеру і рівня складності, засвоєння якого перевіряться відповідно під час поточного контролю.

Завданням поточного контролю є перевірка розуміння та засвоєння викладеного матеріалу, вироблених навичок проведення розрахункових робіт, умінь самостійно опрацювати тексти, здатності осмислити зміст теми чи розділу, умінь публічно чи письмово представити певний матеріал (презентація); перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв’язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформувати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

Підсумковий контроль знань студентів у здійснюється у формах ПМК (денна форма навчання) та іспиту (заочна форми навчання) шляхом виконання письмових екзаменаційних завдань.

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі суми результатів поточного і підсумкового контролю знань.

На іспит виносяться вузлові питання, типові та комплексні задачі, ситуації, завдання, що потребують творчої відповіді та уміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх при вирішенні практичних задач тощо.

Перелік питань, що охоплюють зміст програми дисципліни, критерії оцінювання екзаменаційних завдань доводяться до студентів на початку семестру.

Екзаменаційний білет містить 3 приблизно однакових за складністю завдань теоретичного та практичного характеру, що комплексно охоплюють весь матеріал дисципліни згідно з робочої навчальною програмою.

До відомості обліку поточної і підсумкової успішності заносяться сумарні результати в балах поточно-модульного контролю.

До відомості обліку поточної і підсумкової успішності заносяться сумарні результати в балах поточно-модульного контролю. Оцінка за національною шкалою (4-бальною) виставляється в відомість обліку поточної і підсумкової успішності поряд із загальною підсумковою оцінкою в 100-бальній шкалі.

Оформлення результатів контролю знань в відомості передбачає переведення даних 100-бальної шкали оцінювання в національну 4-бальну та шкалу за системою ECTS за параметрами таблиці:

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за бальною шкалою, що використовується в КНЕУ	Оцінка за 4-х бальною шкалою
A	90–100	5 (відмінно)
B	80-89	4 (добре)
C	70–79	
D	66-69	3 (задовільно)
E	60–65	
FX	21-59	2 (незадовільно) з можливістю повторного складання
F	0–20	2 (незадовільно) з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Ліквідація академічної заборгованості студентами всіх форм навчання з дисципліни проводиться згідно «Порядку ліквідації академічних заборгованостей студентів ОНАХТ»:

студенти, які набрали за результатами поточного і підсумкового контролю від 21 до 59 балів (з врахуванням 30 і більше балів, що студент набрав на іспиті), після належної підготовки мають право повторно складати іспит за власною заявою;

- студенти, які набрали за результатами поточного і підсумкового контролю від 0 до 20 балів (якщо на іспиті студент набрав менше 30 балів то результати підсумкового контролю не враховуються) зобов’язані написати заяву на повторне вивчення дисципліни на різних формах навчання свого чи іншого факультету і там скласти іспит.

Студентам також дозволяється написати заяву на індивідуально-консультативну роботу з викладачем і згідно направлення деканату отримувати та здавати викладачу під час консультацій виконані завдання, модулі тощо і набрати бали поточної успішності і в кінці семестру, згідно графіку затвердженому деканом, здати іспит.